

ופרכינין: ולטעמיך, גם לשיטתך, הרי כולהו, מי קאמר? הרי רבא לא הזכיר בתקנתו את שאר הלשונות שמוכרח לכתוב בגט.

אלא ודאי, שאף על פי שרבא לא הזכיר בתקנתו שצריך לכתוב את שאר הלשונות, מכל מקום ודאי שבעינין שצריך לכתוב אותם, ואם כן אף על פי שלא הזכיר רבא שצריך לכתוב ודן, הכא נמי בעינין ודאי שצריך לכתוב.

ולא הוצרך רבא לתקן אלא את הדברים שיש בהם דבר חידוש —

כי מה שתיקן רבא לכתוב מיומא דנן, בא לאפוקי להוציא מדרבי יוסי דאמר לגבי שכיב מרע שרוצה לגרש את אשתו רק על הצד שהוא ימות, ואמר הרי זה גיטך אם אני ימות, אף על פי שמשמע שהגט יחול רק לאחר שימות, והרי אי אפשר ליתן גט לאחר מיתה, מכל מקום סובר רבי יוסי שלא צריך לכתוב שהגט יחול מהיום, כיון שזמננו של שטר מוכיח עליו שכוונתו לגרשה מהיום ולאחר מותו.

ומה שתיקן רבא שצריך לכתוב ולעלם הוא בא

לאפוקי, להוציא מדבעא מיניה ממה ששאל א-19 רבא מרב נחמן —

וכדו', דמשמע, שאילו לא יאריך את הוי"ו יהא משתמע כאילו כתוב וכדי שמשמעותו מלשון כדי — כלומר בלא כלום, ומגרשה בלא ספר כריתות.

וכן יזהר שלא ליכתוב בגט לאיתנסבא באל"ף, דמשמע, שאז יהא משתמע כאילו כתוב בשני מילים לא יתנסבא שאסורה להנשא, וזה סתירה למהותו של הגט, אלא יכתוב להתנסבא בה"י שמשמעותו שתהא מותרת להנשא לכל מי שהיא רוצה.⁽⁶⁶⁾

איבעיא להו: בעינין ודן, האם ההלכה כדעת רבי יהודה שצריך לכתוב בגט ודן, או לא בעינין ודן, או שהלכה כדעת רבנן שלא צריך לכתוב ודן.

תא שמע —

דאתקין רבא בניטי, שרבא תיקן לסופרים לכתוב בגט: איך פלניא בר פלניא שמו של המגרש ושם אביו, פטר ותריך ומגרש ית פלוניתא אינתתיה את פלונית שהיא אשתו, דהות אינתתיה מן קרב דנא שהיתה אשתו מזמן, ומגרשה מיומא דנן ולעלם מיום זה ואילך.

מדדיקת הגמרא — ואילו "ודן" לא קאמר, הרי לא הוזכר בדברי רבא שתיקן לסופרים שיכתבו ודן, ומשמע שאין הלכה כרבי יהודה.

66. ונחלקו הראשונים מה הדיו אם לא דקדק בכל הדקדוקים הללו, דעת הרמב"ם שהגט פסול אך אם נשאת לא תצא, אולם דעת הראב"ד והעייטור [הובאו בראשונים בסגייין] שדווקא אם הבעל כתב כן בגט הגט פסול וכן אם צווה הבעל לסופר לכתוב באופן הזה הגט פסול, אבל אם טעה הסופר ולא דקדק הגט כשר.

כאילו כתב אי גרת בשתי תיבות, כלומר אם זנית אני מגרשיך ואם לאו איני מגרשיך. ועי' קרבן נתנאל אות פ' שלדעת רש"י אם כתב איגרת ביו"ד בדיעבד הגט כשר שהרי למעשה אינו מגרשה בגט אלא בגט, אולם לדעת הרמב"ם אין זה גט אף בדיעבד כיון שזה סתירה למהותו של הגט.

בו שחין שעתיד לחזור בתוך שתי שנים, כדרך השחין המתרפא שחזור בתוך שתי שנים, (67) ומחמת השחין מאוס לעמוד בפניו (68), וכיון שהתנה כן, אם נמצא בו שחין בטל המקח כדין מקח טעות.

מאי אסותיה? מה היא הרפואה לשחין זה?

אמר אבוי — יקח גינברא זנגביל, ומרתכא פסולת של סיגי כסף שיוצא ממנו בשעת חפירתו מן ההרים, וכבריתא גפרית, וחלא דחמרא וחומץ שעשוי מיין ומשחא דזיתא ושמן שעשוי מזיתים, ונטפיק חירורא ונפט לבן, ושייפי ליה בגדפא דאוואזא וסך אותו על השחין בנוצה של אווז.

מתניתין:

במשנה זאת מתבארים כמה דיני גטים הפסולים מדרבנן.

שלשה גיטין פסולין מדרבנן, ולכתחילה לא תנשא מכוחם, אך, בדיעבד, לא פסלו חכמים את הולד של האשה שנישאת מכח גט שכזה, ואמרו, שאם נשאת, הולד כשר (1).

א. כתב הבעל את הגט בכתב ידו, ואין עליו עדים.

והגט כשר מן התורה, היות וכתב ידו [או

בעל דאמר לאשתו: היום אי את אשתי ולמחר את אשתי, מהו? ופשט לו רב נחמן, כיון דפסקה ממנו להיום, פסקה ממנו לגמרי ומגורשת היא לעולם, ועל זה בא רבא ללמדינו, שמכל מקום, עדיף שלא לכתוב כן כדי שלא יצא לעז על הגט, אלא יכתוב בגט שמגרשה לעולם:

למדנו במשנה — גופו של גט שחרור הרי את בת חורין הרי את לעצמך.

אתקין רב יהודה רב יהודה תיקן נוסח בשטר זביני דעבדי בשטר מכירת עבד —

עבדא דנן, העבד שלפנינו מוצדק לעבדו, דינו נפסק לעבדות, ואין שום ערעור על המכירה, ופטיר והוא מופרש ומופלג ועטיר ומסולק מן חרורי מכל חירות ומן עלולי ומעלילות ומן ערורי ומערער של מלכא ומלכתא המלך והמלכה על המכירה, שלא חטא שום חטא שמחמתו הוא יהיה מוכתב למלכות ליהרג, שהרי אם היה מוכתב למלכות היה דינו למיתה, והיה המקח בטל כדין מקח טעות.

ועוד כותב בשטר מכירה: ורשום דאיניש לא אית עלוהי, שאין בו שום רושם וסימן שנוהגין האדונים לעשות בעבדיהם לאות שהוא שלהם, ומנוקה מכל מום ואין בו שום מום שיגרום למקח טעות. וכן הוא מנוקה מן שחין דנפיק עד טצהר חדת ועתיק ולא היה

מהלכות מכירה הלכה "ג כתב שמום זה מתיש את כוחו של העבד.

1. ובגמרא נחלקו אמוראים אם תצא מבעלה השני, או שבדיעבד, משנישאה, התיירו לה להשאר תחתיו.

67. על פי רש"י. ועי' באילת השחר שכתב דרש"י לא גרס חדת ועתיק, שהרי פירש רק על שחין עתיק. ועי' בתורי"ד ולדבריו שפיר יש לגרוס חדת ועתיק.

68. על פי רש"י. אולם ברמב"ם פרק ט"ו

תתענגן האשה אם ימותו עדי המסירה או ילכו למדינת הים, ויבוא הבעל ויערער שלא גירשה.

ובגט הניתן בעדי מסירה בלי עדי חתימה, גובה בו האשה את כתובתה⁽³⁾ אפילו מנכסים משועבדים, שהיו משועבדים לכתובתה ומכרם הבעל לאנשים אחרים, לפי שאליבא דרבי אלעזר, אין העדים חותמים על הגט אלא מפני תיקון העולם:

גמרא:

שינו במשנה שיש שלשה גטין פסולים מדרבנן, שאם נישאת הולד כשר.

ותמהה הגמרא: וכי יש רק שלשה גטין שהם פסולים מדרבנן ואם נשאת הולד כשר, ותו ליבא?

והא איבא "גט ישן", המבואר לעיל שפסלוהו חכמים, ואם נישאת לא תצא, ואם כן, הולד כשר.

ועונה הגמרא: התב, בנישאת בגט ישן, אין צורך להשמיענו שהולד כשר, כיון שאם נישאת בו לא תצא מבעלה, ולא גזרו בו חכמים אלא שלא תגרש בו לכתחילה, ולכן פשיטא שלא אסרו את הולד, שהרי התירו לה להשאר תחת בעלה.

חתימתו על הגט], נחשב כמאה עדים החתומים על שטר הגט, שהרי הודאת בעל דין, כמאה עדים דמי. אלא, שחכמים פסלוהו, והצריכו שיהיו עדים על כך.⁽²⁾

ב. יש עליו עדים, ואולם, אין בו זמן.

והיינו, שעבר הבעל על תקנת חכמים שחייבוהו לכתוב זמן בגט, מהטעמים שהתבאר לעיל [יו ב], ונתן לה גט שאין בו תאריך.

ג. יש בו זמן, ואולם, אין בו אלא עד אחד.

ובגמרא יתבאר באיזה גט מדובר, בכתב ידו או בכתב סופר, ומדוע כשר הגט מן התורה, על אף שצריך שני עדים לגט.

הרי אלו שלשה גיטין פסולין, ואם נשאת, הולד כשר.

רבי אליעזר אומר: אף על פי שאין עליו עדים כלל, ואף אינו כתב ידו של הבעל כי אם כתב ידו של הסופר, אלא שנתנו לה בפני עדים, די בכך מן התורה, כי עדי מסירה כרתי, ולכן כשר הגט להנשא בו אפילו לכתחילה. ומה שחכמים הצריכו עדי חתימה, זה רק כדי שתהיה לאשה אפשרות להנשא תמיד על ידי הגט החתום, ולא

האם אפשר להעמיד את משנתנו כרבי מאיר, והוסיף, שגם אם נאמר שהרישא של משנתנו אינה לא כרבי מאיר ולא כרבי אלעזר, בכל זאת, כשר כתב ידו בלבד, כי דברי הכתוב "וכתב ונתן" מלמדים שדי בכתובה של כתב ידו של הבעל, גם בלי עדי מסירה!

3. וכן כל בעל שטר, גובה את חובו.

2. רש"י. ובהערות על גמרא יתבאר, האם משנתנו היא רק אם נסבור כשיטת רבי מאיר, שעדי חתימה כרתי, וחתימת הבעל על הגט [או כתב ידו החשוב כחתימתו] באה במקום חתימת העדים. או שאפילו אם נאמר שעדי מסירה כרתי, די בכתב ידו או חתימתו במקום עדי המסירה, וכפי שיבואר בהערות להלן.

ועיין עוד ברש"י, שמביא את הצדדים בגמרא

אבל **הכא**, בשלשת הגטין שבמשנתנו, גזרו חכמים שאם נישאת בהם **תצא** מבעלה, ולכן באה המשנה להשמיענו את החידוש שבכל זאת הולד אינו נפסל מדרבנן.

אלא שתירוץ זה אינו לפי כולם.

כי הניחא למאן דאמר "הכא, תצא", שפיר חידשה המשנה רק בשלשה גטין אלו שהולד כשר, על אף שהיתה צריכה לצאת מבעלה.

אלא למאן דאמר שגם הכא, בנישאת בשלשת הגיטין הללו, לא תצא, מאי איכא למימר? מדוע נקטה המשנה רק שלשה גיטין אלו, ולא נקטה גם גט ישן?

ומשנינן: התם, מי שהתגרשה בגט ישן, תינשא בו לכתחלה, לכן פשיטא שאין לאסור את הולד.

אבל הכא, לא תנשא לכתחילה בגטין אלו, אלא רק אם נישאת בהן בדיעבד, לא תצא. ולכן הוצרכה המשנה להשמיענו שבכל זאת הולד כשר לגמרי.

ועוד תמהה הגמרא: והא איכא גט קרחה, ששנינו לעיל שפסלוהו חכמים, ומדוע אינו נשנה כאן כגט רביעי?

ומשנינן: התם, בגט קרח, גזרו חכמים שיהא הוולד ממזר.

ואילו הכא, שונה המשנה את שלשת הגיטין שהם גט פסול, אך הולד כשר.

אך עדיין מקשה הגמרא: הניחא לרבי מאיר, אם תעמיד את משנתנו כשיטת רבי מאיר, הסובר שהולד בגט קרח הוא ממזר מדרבנן, כיון ששינה בצורה של כתיבת הגט, לפי הכלל שאמר רבי מאיר "כל המשנה ממטבע

שטבעו חכמים בגט הולד ממזר [מדרבנן]", שפיר לא שונה אותו פה המשנה, כי כאן הולד כשר גם לרבי מאיר.

אלא לרבנן, אם תעמיד משנתנו כרבנן, הסוברים שגם בגט קרח הולד כשר, מאי איכא למימר?

ומשנינן כדלעיל, בקושיה מגט ישן:

התם, בגט קרח, תצא, אפילו לרבנן.

הכא, לא תצא.

ושוב מקשינן כדלעיל, בגט ישן:

הניחא למאן דאמר "הכא לא תצא".

אלא למאן דאמר "הכא תצא", מאי איכא למימר?

ומשנינן: משנתנו עוסקת בגט רגיל, אך בגט מקושר, לא קא מיירי.

ושוב מקשה הגמרא:

והא איכא גט פסול מדרבנן משום "שלום מלכות", כמבואר לעיל! ?

ומשנינן כדלעיל: התם, בגט הפסול משום שלום מלכות, תצא. הכא, לא תצא.

ושוב מקשינן: הניחא למאן דאמר "הכא לא תצא".

אלא למאן דאמר שגם הכא תצא, מאי איכא למימר?

ומשנינן: מאן דאמר זה, מוקים לה למשנתנו כדרכי מאיר.

עתה דברים שאמר רב כדי להסביר את המשנה, ודנה הגמרא על איזה חלק במשנה אמר רב את דבריו:

אמר רב: "כתב ידו" של הבעל, שנינו במשנתנו.

ודנה הגמרא: **אהייא?** על איזה ענין מדברי המשנה אמר זאת רב?

אילימא שאמר דבריו **ארישא**, שנינו בה "כתב בכתב ידו ואין עליו עדים", שאין שם אפילו עד אחד.

אי אפשר לומר כך, כי **פשיטא** הוא שמדובר בה בכתב ידו, שהרי "**כתב ידו**", קתני במפורש ברישא, ובלעדיו אין שום עד.

ואלא שמא תאמר, **אמצעיטא**, שנינו בה "יש עליו עדים ואין בו זמן", אמר רב "כתב ידו".

גם זה לא יתכן! כי הרי "יש עליו עדים" שנינו, ואין כל צורך לכתב ידו!

אלא אסיפא אמר רב.

דקתני "יש בו זמן, ואין בו אלא עד אחד".

ועל זה אמר רב, כי דוקא אם היה **כתב ידו** ב-19 **ועד**, הרי זה פסול לכתחילה והולד כשר.

אבל כתב סופר ועד, לא! אלא גם הולד פסול.

ולטעמו של רב, באה הסיפא של המשנה להשמיענו, שלא נאמר שאם היה כתב ידו

ולפיו, **התם**, לפי ששינה את הצורה של כתיבת הגט, הולד ממזר.

הכא, שלא שינה את צורת הכתיבה, הולד כשר.

ועתה דנה הגמרא, כיון שבכל מקום שבו שונה המשנה "מנין", הרי זה בא למעט, שרק אלו המנויים בכלל, ואין דברים אחרים בכלל, הרי יש לדון:

מנינא דרישא [שלשה גיטין פסולין], **למעוטי מאי?**

ומנינא דסיפא [הרי אלו שלשה גיטין פסולין], **למעוטי מאי?**

ומבארת הגמרא: **מנינא דרישא** — **למעוטי הני דאמרינן**: גט ישן, קרח, שלום מלכות.⁽⁴⁾

מנינא דסיפא — **למעוטי הא דתניא**:

המביא גט ממדינת הים, שתקנו חכמים שצריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם.

אם נתנו לה, ולא אמר "**בפני נכתב ובפני נחתם**", ונשאה לאדם אחר, **יוציא**, והולד ממזר, **דברי רבי מאיר**.⁽⁵⁾

וחכמים אומרים: אין הולד ממזר.

כיצד יעשה? — יטלנו הימנה, ויחזור ויתנו לה בפני שנים, ויאמר בפני נכתב ובפני נחתם: שנינו במשנה: **כתב בכתב ידו, ואין עליו עדים** [הרי זה גט כשר מן התורה ופסול מדרבנן, והולד כשר לגמרי]. ומביאה הגמרא

4. וחיודוש המשנה הוא כרבי מאיר, שדוקא כאן הולד כשר, לפי שלא שינה כאן את המטבע שטבעו חכמים בצורה של כתיבת הגט, ולא במקרים הקודמים, שהולד בהם פסול. רש"י
5. והיינו, שמשמיעה המשנה [בדרך עקיפה] שאכן הברייתא היא ברייתא מתורצת ונכונה,

4. וחיודוש המשנה הוא כרבי מאיר, שדוקא כאן הולד כשר, לפי שלא שינה כאן את המטבע שטבעו חכמים בצורה של כתיבת הגט, ולא